

# **МОРАВСКАТА МИСИЈА НА КИРИЛ И МЕТОДИЈА ЗНАЧАЕН ФАКТОР ЗА СЛОВЕНСКАТА ПИСМЕНОСТ**

**Оливер Цацков**  
**Вон.професор**  
**Универзитет „Гоце Делчев,, -Штип, Република С.Македонија**  
[oliver.cackov@ugd.edu.mk](mailto:oliver.cackov@ugd.edu.mk)

**Oliver Cackov**  
**Asso.prof University,, Goce Delcev“ Stip**  
**Republic N.Macedonia**  
[oliver.cackov@ugd.edu.mk](mailto:oliver.cackov@ugd.edu.mk)

## **Апстракт**

Целта на овој труд е да се потенцира епохалното и цивилизациско значење на творците на првата словенска азбука создадена од браќата Кирил и Методиј, а кои воедно успеале да ги воведат словенските народи во кругот на европската цивилизација. Во трудот зборуваме и за широкото значење и придонес на нивната Моравска мисија, предудна за словенската писменост и важна за иднината на сесловенските народи. Кирил и Методиј и нивните ученици се најдобрата гаранција за идните генерации како треба да се чува и брану духот на сесловенството. Светите браќа Кирил и Методиј придонесоа да се воспостават темелни врски помеѓу македонско-руска културно научна мисла.

Клучни зборови: мисија, азбука, просветителство, браќа, словени.

## **Abstract**

The purpose of this paper is to emphasize the epochal and civilizational significance of the creators of the first Slavic alphabet created by the brothers Cyril and Methodius, who also managed to introduce the Slavic peoples into the circle of European civilization. In the paper we talk about the wide significance and contribution of their Moravian mission, foreshadowed by the Slavic script and important for the future of the all-Slavic peoples. Cyril and Methodius and their students are the best guarantee for future generations how the spirit of pan-Slavism should be preserved. The holy brothers Cyril and Methodius contributed

to the establishment of fundamental ties between the Macedonian-Russian cultural and scientific thought.

Key words: mission, alphabet, enlightenment, brothers, Slavs

*Големината и значењето на една национална култура не е само во тоа што таа го создала за својот народ, туку и во тоа што таа кој свој влог го дала или го вложила во другите, блиски или далечни култури*

*Академик Блаже Ристевски*

Во историјата постојат личности кои во текот на својот живот оставиле трајни траги и вредности во корист на минатите, денешни и идни генерации. Со полно право во групата на овие великани ги вбројуваме и светите браќа Кирил и Методиј. Големото значење и историска улога на браќата од Солун се состои во нивната улога, во христијанизирањето, просветувањето и облагодарувањето на сите словенски народи. Исто така, значајна улога браќата имале и во создавањето на писменоста и целокупниот нивен духовен живот на словенските народи. За Кирил и Методиј од големо значење била Моравската мисија која била и пресудна за иднината на сесловенството. Без нив не би била создадена глаголицата како прва азбука на словенскиот народ. Таа најпво започнала да се применува во Македонија и Моравија каде биле поставени и темелите на писменоста, богослужбата и културата.

Македонските словени многу бргу ја примиле христијанската религија. За сето ова важна и клучна улога одиграла Византиската држава. Таа користејќи ја црковната организација полесно успеале да ги стават под своја управа словенските народи.

Во втората половина на VIII век христијанството помеѓу Словените на Балканот веќе имало своја подлога. Паралелно со случувањето во Западна Европа и на територијата на Балканот освен во областа на политичките промени биле преземени и активности за ширење на христијанството и писменоста помеѓу Словените. Граѓанската управа во Цариград, со грчки обележја и духовната Управа во Рим до латински особини во целата Источна Илирија развиле христијанско-латинско-грчка култура и цивилизација. Римската црква исто така била заинтересирана за словенските племиња во Средна Европа. Преку христијанството по западен модел сакале да ги покори словенските народи. Еден од начините бил преку испраќање на мисии кои проповедале христијанство на латински начин. Од делото на Кирил и Методиј се гледа дека од средината на 9 -от век христијанството во Македонија било доволно распространето. Без друго,,

појавата на словенското писмо за македонскиот народ има посебно значење. Најнапред заради тоа што браќата Константин ( во монаштво Кирил) и Методиј се од Солун-Македонија, и особено поради тоа што јазикот на првите пишани книги на словенски бил јазикот на македонските Словени. Впрочем, Константин и Методиј и не можеле да се послужат со друг освен со јазикот на оние Словени што го населувале ниниот роден крај во Солунско“.<sup>1</sup> Според истриските извори, Брегалничката област станала културен центар на македонските словени. Брегалничката област била меѓу првите земји која го запознала словенскиот јазик и каде што воедни биле преведени првите словенски книги од грчки на словенски јазик. Темелите на словенската писменост кој ќе ја отворат новата ера во историјата на Словените биле светите браќа Кирил и Методиј. Преку нивната богата историска активност тие ќе го направат вистинскиот пат на културно просветниот живот на Словените. Тие се родени во градот Солун населен со многу Словени. Градот бил еден од најзначајните центри во Византиската држава. Нивните угледни родители им овозможиле уште од млади години да добијат солидно образование што ќе им овозможи да добијат високи функции во Византије. Најстариот син на Марија и Лав го продолжил животниот пат на својот родител кој бил патрициј на поморските сили на поморските сили во Солунската област. Воените способности и потфати на Методиј му овозможиле императорот да го назначи за управник на Брегалничката област. Оваа функција имала политички карактер и се состоела во исполнување со административни функции, меѓутоа тој обрнувал внимание и на религиозниот живот на Словените односно своите потчинети. За овој настан Славко Димевски ќе запише: “Не можејќи самиот целосно да се посвети со таквата мисионерска дејност. Тој оваа работа ја извршувал главно преку подготовки на мисионери и духовници од редот на самите македонски словени. За време на посетите кај него Кирил покрстил околу 50.000 луѓе и ги просветил како што вели словенската легенда.“<sup>2</sup> Меѓу најзначајните извори и е Краткото Успение Кирилово. Во него,, се зборува дека првата негова книжевна дејност помеѓу Словените започнала на Брегалница. Тогаш покрстил и превел во христијанска вера околу 54.000 Словени и напишал книги на словенски јазик. Според Иванов Ј тој број изнесувал 51.000“<sup>3</sup>

Дека Константин филозоф дејствувал како мисионер во градот Равен лоциран на реката Брегалница и дека за потребите на тукашните Словени создал 35 букви се зборува во Солунската легенда. Врз база на овие вести, уште во средината на 19 век А. Куник се тврдел дека првото место на апсолотско служење помеѓу Словените било на растојание на само неколку дена пат од Солун, по реката Брегалница и дека првото словенско писмо

---

<sup>1</sup> Иливевски Цане, Автокефалноста на МПЦ, НИП-Нова Македонија, Скопје, 1972.

<sup>2</sup> Димевски Славко, Историја на МПЦ, Македонска книга, Скопје, 1989.

<sup>3</sup> Тодоров-Балабан Александар, Кирил и Методиј, София, 1934.

било наменето, за словените на Брегалница. Најмалиот син на солунското семејство Константин се школувал во Солун. Тој добро го знаел грчкиот и еврејски јазик. Понатамошното школување го продолжил во императорска Магнаурска школа. По завршувањето на студиите бил назначен за библиотекар на Патријаршијата во црквата Св. Софија. За кратко време бил назначен за професор по филозофија. Тогаш го добил и прекарот Константин филозоф. Се служел со латинскиот, сиријскиот, еврејски и грчки. Поради ова Кирил бил ангажиран да биде мисионер помеѓу Словените. Според тоа, „сосема е во право Киселков кога истакнува дека идејата за словенската писменост и словенски јазик ја дал Методиј, а генијалниот филозоф и мисионер Константин (Кирил) бил оној кој сосема ја прифатил таа идеја и со помош на својот брат ја реализирал. Оттука произлегува дека дејноста на солунските браќа во Македонија била пресудна и главна причина за создавањето на словенската азбука.“<sup>4</sup>

Кирил извршил три политики и верски мисии за сметка на Византија и Цариградската Патријаршија. Првата мисија во која учествувал само Константин била Арапската позната и како Сараценска мисија. За оваа мисија царот свикал Собор на кој Константин го одбрал како еден од најучените луѓе во државата со цел да ги убеди Сарацените дека Бог е еден и единствен. Најилустративно за ова е опишано во Сведоштвата за Кирил и Методиј во кој се вели „Слушаш ли филозофе што зборуват Агарените против нашата вера. Бидејќи си ученик и слуга на Света Тројца, оди и спротистави им се, а Бог кој приведува кон крај секако дело, кога го славиме, во Тројцата: Таткото и Синот и Светиот дух, тој нека ти даде благослов и сила во зборот, нека те прикаже како друг нов Давид, кој со три камена го победил Голијат и нека те врати кај нас, достоин за царството небесно“.<sup>5</sup> Мисијата исто така имала задача да разгледа и некој државни односи помеѓу Византија и Арапските држави. Тој го посетил Сараценскиот калиф кај Багдад. Константин имал можности со Сарацените да води полемики за прашања поврзани со верата, но имал и можност од близу да се запознае со арапскиот јазик и со животот и обичаите на Сарацените. Кириловата мисија во Сараценија била достоинствена и успешно завршена.

Втора заедничка мисија на браќата била Хазарската. Со оглед на знаењата и на лингвистичка способност на Константин истиот бил определен од страна на Патријархот Фотиј за мисионер при Хазарското Царство за да ја пропагира христијанската вера и култура. Главен носител на целата активност на оваа мисија му припаѓа на Кирил. Методиј бил негов главен подржувач и придружник.

---

<sup>4</sup> Белчовски Јован, Охридската архиепископија од основањето до паѓањето на Македонија под турска власт, (Скопје, 1997).

<sup>5</sup> Басотова Љубинка, Сведоштва за Кирил и Методиј, Мисла, Скопје, 1998.

Мисијата била изведена во 861 година. Хазарскиот народ веќе во VII-от век изградиле силна држава помеѓу реката Дњепар и Каспиското Море. Костадин и Методиј заедно со делегатите требало да им помогнат на Хазарите да го ослбнат влијанието на еврејските и арапските мисионери во верски и политички поглед. Целта на оваа мисија била да го придобијат и населението да го прифати христијанството, а исто така и да формираат воен сојуз со Византија. Во житието на Кирил многу се пишува и за дискусиите што Константин ги имал со Хазарите и Евреите кои зборувале за разни верски прашања од кои Константин секогаш излегувал како “победник“. Хазарската мисија е важна и поради тоа што, додека траела покрај, успешно завршените верски и политички разговори Константин и Методиј ги пронашле моштите на маченикот Папата римски Килимент I. Таму на Крим во 861 година ги пронашле моштите на Папата Климент I (92-102). Свети Кирил „инспириран од овој наод ги составил и книжевните дела: „Опис за пронаоѓањето на моштите на Килимент I“, “Пофално слово за Килимент I“ и “Химна во чест на маченикот-светител“.<sup>6</sup>

По успешно завршената дипломатска мисија во Хазарија браќата биле дочекани со сите почести и свечености од страна на Царот и Патријаршијата.

За двајцата браќа од посебно значење и интерес била последната односно Моравската мисија. Оваа мисија била важна и пресудна за словенската писменост и за иднината на сите словенски народи. Таа има историска улога за се словенството трасирајќи го победоносниот пат за идните генерации и епохи. Идејата за оваа мисија произлезе од моравскиот кнез Ростислав кој во тој период успеал да го зацврсти и стабилизира владеењето во Моравија. За Моравската мисија на светите солунски браќа особено за Св. Методиј и неговата дејност како Велико-Моравски и Панонски епископ освен нивните житијата како и житијата на нивните ученици, главни извори се Латинските настани од време на римскиот папа Андриан II, Јован VIII, Стефан V како и Италијанската легенда. Исто така, врз основа на бројни извори и литература пишувано е многу за нивниот огромен допринос за се словенството. Без нив и нивните ученици словенскиот јазик и писмо несомнено дека бргу би исчезнале.

Солунските браќа пред да тргнат за Моравија ја создале првата словенска азбука-Глаголицата. Од грчки на словенски јазик превеле, богослужбени книги, стариот завет и други неопходни преводи. Професорот Поленаковиќ инаку одличен познавач на делото на браќата запишал: Словенскиот јазик на Константин и Методиј, употребен во нужните богослужбени книги, што биле преведени пред одењето во Моравија, можеле да го разберат Моравските словени, бидејќи во тоа време разликите помеѓу сите словенски јазици биле незначителни. Разликите меѓу словенските јазици настанале подоцна врз база на внатрешниот развој на одделните јазици и под влијане

---

<sup>6</sup> МПЦ, Почит кон Свети Кирил Солунски, Скопје, 1979.

од страна, особено со навлегувањето на различни лексички и други елементи од јазиците на народите што биле соседи на односните словенски народи.

Во 862 година Моравскиот кнез Ростислав сакајќи да ја заштити Велика Моравија од германски политичко и културно влијание се обратиле до Византискиот цар кој му понудил војнички сојуз. Во исто време побарал да му бидат испратени учени луѓе кој ќе можат да шират просвета и култура на словенски јазик во Моравија и пошироко. Византискиот цар Михајло III со задоволство го прифатил предлогот. Моравско-словенскиот кнез Ростислав и Светопол кај царот Михаило испратиле писмо со следната содржина: „со милост на Бога ние сме здрави. Кај нас дојдоа мнозина учители, христијани од Италија, Грција и Германија и различно не учеа, а ние Словените сме прости луѓе и немаме човек кој би не поучил во вистината и би ни ја покажал смислата на писанието. Па затоа добар господару испрати таков маж кој ќе ни ја објасни целата правда“.<sup>7</sup>

Византискиот цар Михаило III предлогот го прифатил со задоволство бидејќи една словенска земја од западната сфера барала помош од Византија. За големо моравската мисија Михаило ги назначил веќе докажаните браќа Кирил и Методиј кој со успех спроведувале вакви мисии. Покрај обемните подготовки Кирил и Методиј заедно со учениците заминале на долгиот и неизвесен пат во словенските земји. Константин добил писмо од Царот Михаило III за Кнезот Ростислав во кое било напишано „еве ние ти го испраќаме најучениот филозоф“. Прими го овој подарок кој е многу скап од секое злато, сребро и скапоцени камења. Помогни му бргу да ја изврши својата мисија.

Кирил и Методиј заедно со своите ученици Климент, Наум, Ангелариј тргнале од Солун по течението на реката Вардар и Морава го преминале Дунав и се упатиле кон Моравија. Моравскиот Кнез ги пречекал мисионерите со сите почести што доликуват за вакви прилики. Со оваа мисија Ростислав сакал да го реши што побргу црковното прашање кое тогаш било под силно влијание на германско-латинските свештеници, бидејќи тие и се заканувале на безбедноста и самостојноста на моравската држава.

Браќата поминале 40 месеци во Моравија целосно предавајќи се на оваа мисија верни и тогаш кога лажно биле клеветени од страна на германските свештеници. Патувале низ повеќе места промовирајќи го словенскиот јазик браќата отварале училишта на словенски јазик оспособувале кадри, кој ќе бидат идните учители и достоини свештеници на својот народ. Се граделе цркви манастири, каде што се одржувале миси на словенски јазик, просвета и култура бргу се ширала а со тоа и богослужбата на словенски јазик. По описно моравската мисија ќе ја долови Добрила Миловска “ дејноста на Св. Кирил и Методиј во Велика Моравија се смета за особено значајна. Тие ја

---

<sup>7</sup> Лапе Љубен, Одбрани текстови од Истријата на Македонија кн. I Скопје, 1959.

вовеле словенската писменост и култура и учествувале во решавањето на повеќе прашања од политички карактер. Константин бил особено активен на просветен план. Тој го превел целиот црковен чин. Во исто време биле направени и преводи на Четвороевангелието, Апостолот, Псалтирот и некој други богослужни книги. Браќата вовеле богослужба на словенски јазик и обучиле голем број следбеници.<sup>8</sup>

Моравската мисија во историската наука е познат како најзналаен период од животот на Кирил и Методиј. Тие во Моравија го бранеле правото дека секој народ треба богослужбата да ја врши на својот јазик. Всушност преку ова тие се спротиставиле на погрешното мислење на „тријазичните“, (они кој признавале три јазика во светот -латинскиот, грчкиот и еврејскиот). Германските свештеници исплашени од брзиот успех на црковната служба на словенскиот јазик ги обвиниле браќата дури и лично пред папата Андреј II за богохулна дејност. Тие тврделе дека словото на бога треба да се проповеда исклучиво на три јазика еврејскиот, грчкиот и латинскиот. Браќата целосно предавајќи се на оваа мисија на словените им останале верни и о тогаш кога биле лажно клеветени, жестоко прогонувани и неправедно напаѓани. Токму поради ова браќата морале да заминат во Рим и лично да ги образложат своите ставови. Пред заминувањето во Рим се задржале кај словенскиот кнез Коцељ каде што, исти така, ја проповедале словенската богослужба.

Во Рим тие биле пречекани во 868 година од Папата Андреј II. Бидејќи светите браќа во Рим ги вратиле моштите на Папата Климент I, пречекот бил многу срдечен и свечен. Костадин се разболел и починал во 869 година во Рим. Претходно се замонашил и го примил монашкото име Кирил, а неговите ученици станале презвитери и ѓакони. Римскиот Папа го одобрил нивното учење и наредил словенските книги да се однесат во црквата Св. Марија и во неа да се изврши света литургија на словенски јазик.

Со смртта на Кирил завршил и првиот чин на епохалното културно дело на светите браќа толку важно за иднината на словенските народи. Неговото тело со високи верски почести било положено во црквата Св. Климент каде што и денес почива. По смртта на својот брат Методиј со своите ученици се вратил во Панонија. Кнезот Коцељ го прогласил Методиј за Епископ на Панонската Епархија. Методиј со своите ученици ја ширел словенската писменост каде што престојувале.

Боривоје кнезот на Чешка побарал од Методиј да ја посети неговата земја. Таму се задржал една година го прекрстил и неговото семејство, отворал цркви и подготвувал свештеници и учители кој ќе ја шират словенската писменост во оваа држава. Тој испратил свештеници и во Полска со иста цел. Унгарскиот крал кој во тоа време бил во краевите

---

<sup>8</sup> Миловска Добрила, Великоморавската мисија на Светите Кирил и Методиј, Кирилометодијевската традиција и македонско-руските духовни и културни врски, УКИМ, 2014. Охрид.

околу Дунав,посакал да има средба со Методи. Многумина се обидуваале да го одвратат да не оди на средба поради евентуална опасност која би му се заканувала. Но,напротив унгарскиот крал го пречекал со задоволство.Разговарале за неговата мисија и го испратил со подароци.

Германските свештеници не му дозволуваале на Методиј и неговите ученици да продолжат понатаму со ширењето на словенската писменост. Тие ,учениците ги обвинувале дека бесправно ја организирале словенската црква. Заедно со своите ученици дејноста ја вршел соочен со големи тешкоти поради силниот притисок од германското свештенство се до неговата смрт во 885 година.

Така Методиј со својот брат Св.Кирил стигнале во вечниот живот следејќи ги словенските народи бесконечно низ вековите. Местото каде што е погребан Св.Методиј и постоењето на неговите мошти сеуште е предизвик за археолозите и историчарите. Постоја “ неколку хипотези каде се наоѓа гробот на Св.Методиј најпозната е онаа на чешките историчари и археолози,во која тие тврдат дека го откриле местото каде почива Св.Методиј и тоа во градот Никулчице.“<sup>9</sup>

Бугарските ,пак ,истражувачи тврдат дека има многу празнини во ова теорија.Професорот Овчаров на ова тма дава неколку свои заклучоци и мислења. Имено,според него, локацијата на гробот на Св.Методиј не е откриена.Пред археолозите и историчарите и понатаму е исправен предизвикот каде е гробот. Со тоа овој заслужен се словенски учител би го добил истото значење кое го има неговиот брат Кирил.Тие што подарија еден нов просветен импулс на целиот европски континент. По смртта на Методиј неговите ученици,Климент,Горазд,Ангеларија,Сава и други заминале низ Балканот, а дел во Борисова Бугарија.

Верни подржувачи на Кирило-методиевска се словенска мисија и на светото дело на своите учители ќе добие целосен успех со враќањето на Климент и Наум во Македонија,од Бугарија. За заслугите на Климент Михајло Георгиевски ќе запише“ Овде на наше тло поточно,во Охридско,Климент Охридски разви огромна културно просветна и книжевна дејснот поставувајќи ги со тоа основите на словенската култура и просвета во Македонија.Тој тука формира книжевен центар во кој се создадоа дела ,оргинали и преводи од богатата византиска книжевност“.<sup>10</sup>

Благодарејќи на писменоста создадена од солунските браќа словенските народи влегле во групата на европската цивилизации. Во 1980 година Папата Јован Павле II со апостолско послание Светите Кирил и Методиј ги прогласил за сопокровители на Европа веднаш до европскиот сопокровител Бенедикт.Од какво значење е создаваето на Словенската азбука и писменост

---

<sup>9</sup> Заревска Радмила, Гробот на Св.Методиј сеуште е мистерија,Нова Македонија 24.мај,2013.Скопје.

<sup>10</sup> Георгиевски Михајло,Македонското книжевно наследство од XI до XVIII век,Просветен работник,Скопје,1979.



особено го потврдуваат сегашните активности на културно-просветни и духовни активности бидејќи денес од било кога е потребно да се актуелизира и попиларизира нивната дејност за зближување на словенските народи за браќата да го добијат вистинскиот третман на цивилизациска придобивка.

#### ЛИТЕРАТУРА

1. Басотова Љубинка, Сведоштва за Кирил и Методиј, Мисла, Скопје, 1998
2. Белчовски Јован, Охридската архиепископија од основањето до паѓањето на Македонија под турска власт, (Скопје, 1997.
3. Георгиевски Михајло, Македонското книжевно наследство од XI до XVIII век, Просветен работник, Скопје, 1979.
4. Димевски Славко, Историја на МПЦ, Македонска книга, Скопје, 1989. Тодоров-Балабан Александар, Кирил и Методиј, София, 1934. Илиевски Цане, Автокефалноста на МПЦ, НИП-Нова Македонија, Скопје, 1972.
5. Заревска Радмила, Гробот на Св. Методиј сеуште е мистерија, Нова Македонија 24. мај, 2013. Скопје
6. Миловска Добрила, Великоморавската мисија на Светите Кирил и Методиј, Кирилометодиевската традиција и македонско-руските духовни и културни врски, УКИМ, 2014. Охрид.
7. Панов Бранко, Дејноста на Кирил и Методиј во Македонија, Зборник Кирил Солунски, МАНУ, Скопје, 1970.